

motto

IVANKA
DEVÁTÁ

JEN JEDNOU MLADÁ

motto

**IVANKA
DEVĀTĀ**

**JEN JEDNOU
MLADĀ**

Praha 2015

V knize jsou použity úryvky z těchto děl:

K. Čapek – *Loupežník*

C. Goldoni – *Náměstíčko* (překlad K. Pokorný)

W. Shakespeare – *Sen noci svatojánské* (překlad E. A. Saudek)

© Ivanka Devátá, 2003

Cover illustration © Iva Hüttnerová, 2008

ISBN 978-80-267-0509-3

Milí čtenáři,

máte mě v hrsti. Právě držíte Devátou a její deváté literární dítko. Nenajdete-li v nás zalíbení, můžete nás devětkrát proklít a poslat do nevábných míst za devatero horami a devatero řekami.

Avšak o jedno vás prosím. Nepovažujte tuto knížku za část mých osobních pamětí. Přestože jsem se nechala inspirovat střípky vzpomínek a především atmosférou divadelního zákulisí, devadesát pět procent obsahu je dílem fantazie.

Nehleďte proto za postavami knihy skutečné osoby, které nikdy nežily, nevěřte dialogům, které nebyly proneseny, nepátrejte po filmech, které se nerealizovaly. Co se týče hlavní hrdinky, mám s ní mnoho společného, jen milostný příběh ne. Já byla totiž v mládí mnohem ctnostnější.

Ivanka Devátá

RODIČE MÉHO OTCE BYLI ROLNÍCI.

Za větou jsem udělala bachratou tečku, jejíž objemnost měla podpořit pravdivost sdělení. Konečně co, chlácholila jsem načepýřené svědomí. Rolník je muž, který obdělává roli. Dědeček Stavinoha roli nebolí pole obdělával. Kolik těch akrů, korců, lánů, či na co se to počítá, měl, není důležité. Jakási politicky uvědomělá buňka v mém mozku pištěla, že je to velmi důležité, zejména v životopise, jenž bude součástí kádrových materiálů. V Československu. V roce 1959. Ale zahrnala jsem ji rázným kšc zároveň s husami, krůtami, kuřaty, ba i bravem a skotem. To dá rozum, že v hospodářství nějaké to zvířectvo je. Nemusím zacházet do detailů. Beztak by mi více prospěl dědeček nádeník. Avšak nuzáků byl v rodině trapný nedostatek.

Ukousla jsem další třísku z tužky HARDT-MUTH č. 2 a nasmolila druhou větu. *Později se připojili ke společnému hospodaření v JZD, ale dědeček záhy zemřel.* To jsem to šikovně napsala, libovala jsem si. Záhy zemřel. Popravdě ho trefil šlak, už když mu vyváděli koně ze stáje. A vstup do družstva podepsal jako poslední z vesnice. Ale ať mi někdo dokáže, že odešel na věčnost nepřipojený.

Babička skonala o rok později. Přesnější by samozřejmě bylo: babička se utrápila. Ale v úředních dokladech netřeba upadat do emocí. I tak mi zvlhly oči při vzpomínce na čistoučkový statek, kde jsem strávi-

la několikery prázdniny, na kulatou babičku s veselými očima, kterou všudy provázela vůně mateřidoušky, majoránky a heřmánku, a na dědečkovy velké dlaně, do jejichž oděrek se při každém pohazení zachytávaly moje holčičí vlásky. A já teď celý jejich život plný vzájemné lásky, dřiny, křtů, neúrody, pohřbů i posvícení vtěsnala do tří vět. Byli rolníci. Připojili se. Umřeli. Děsný.

Když mě sekretářka pražského divadla Pokrok, kam jsem nastoupila před půlrokem jako čerstvě odiplovovaná absolventka Akademie múzických umění, požádala o nový životopis, netušila jsem, že na to padne celé nedělní odpoledne.

„Vezměte to zeširoka, i s dědečky,“ radila. Bodejť ne! Co může mít za sebou tříadvacetiletá holka ze spořádané rodiny? Narodila se. Patnáct let chodila do školy. Přežila to.

S povzdechem jsem pokračovala. *Matčin otec Alois Krákora měl malý obchod s koženou galanterií, který vedl se svou ženou Alžbětou.*

Mezi regály s voňavými kabelkami jsem opět uvízla. Jak mám, propána, neškodně vyjádřit fakt, že po osmačtyřicátém dědeček o obchod přišel? Po ztrátě živnosti? Po vyvlastnění? Zahryzla jsem se do tužky až po tuhu. Jak se někdo může stát ze svobodné vůle spisovatelem? Třeba ten šílenec Jirásek! Takových tlustospisů. Já bych byla i s třicetiletou válkou hotová na pěti řádcích. Spolkla jsem další sousto dřevnaté svačiny a odhodlaně připsala: *Po změně politických poměrů pracovala babička jako šatnářka v biografu a pečovala o nemocného manžela. Když ovdověla, odstěhovala se k bratrovi.*

Trochu to vypadá, zasmušila jsem se, jako když

babička odjela na Čukotku a víckrát jsme o ní neslyšeli, ale koneckonců není to její curriculum vitae, ale moje. Nechám to tak, rozhodla jsem.

Najednou mě rozladilo, že kvůli pitomému životopisu ve mně ožívají vzpomínky na těžké období celé rodiny, předznamenané šeptáním a kradným poplakáváním a završené zoufalstvím a beznadějí. Dědečka Krákoru Vítězný únor zlomil. On, obchodník ze staré školy, který s vybraným zbožím vycházel před krám na denní světlo, aby se pomocí lupy přesvědčil o jeho bezchybnosti, musel odevzdat výsledek celoživotního úsilí uchvatitelům, štvaným vidinou sociální rovnosti. Obdržev směšné odškodné, uchýlil se do poslední bašty svého soukromí, rodné vilky na rozhraní Vinohrad a Vršovic, kde obýval se ženou a neprovdanou dcerou přízemí, zatímco v prvním patře žila druhá dcera s manželem a dítětem, to jest s mou maličností. Moje vzpomínky na následující období sestávají převážně ze zvukových vjemů, totiž z dědečkova dusivého kašle, neboť se mu následkem stresu vrátila kdysi vyléčená tuberkulóza, jíž s nevšední ochotou podlehl.

Babička byla z odolnějšího materiálu, jak už tak ženy bývají, a svůj úděl přijala se vztyčenou hlavou, nedbajíc, že šatnářce přísluší pokora služebné duše. Přesto časem podlehla naléhání svého jediného bratra, který jí společně stáří vyličil v tak lákavých barvách, že neodolala. Neobešlo se to bez velkého nářku maminky a tety, jimž se zdálo, že babiččino rozhodnutí jim vtiskne cejch nehodných dcer. Ale babička rozumně pravila: „Děvčata, nechte mě jít. Tady mi všechno připomíná tatínka, kdežto u Vojty, v domě našich rodičů, budeme vzpomínat na šťast-

né dětství a na všechno, co bylo pěkné...“ Nato se připojila k všeobecnému pláči, což tatínek komentoval slovy: „Dámy, nechci brzdit vaše emoce, ale Vltava už stoupla o metr.“

Když jsem došla ve vzpomínání k tomuto prvnímu veselejšímu momentu, zjistila jsem s úlekem, že se už setmělo. Rozsvítila jsem lampu na tatínkově psacím stole a zděšeně se zahleděla na šest hubených vět, které se krčily na samém začátku papíru. Překotně jsem jim nadělila dvě sestřičky.

Můj otec Otto Stavinoha je zaměstnán jako právník v Advokátní poradně č. 5. Matka Růžena Stavinohová pracuje tamtéž jako sekretářka.

Tak, s předky jsem hotová, oddechla jsem si. Pravda, je tu ještě teta. A žije s námi. Vilku jsme totiž museli dobrovolně odevzdat státu, jelikož na její údržbu nebylo peněz. Do měsíce okupovala přízemí hlučná rodina budovatelů a tetě nezbylo než přijmout šlechetně nabídnuté přístřeší v rodině švagra. Ale o tom přece nemusím... Bezděky jsem se uculila při představě, jaké počteníčko bych připravila kádrovým referentům, najmě pak referentkám, vyličením tetina příběhu. Tento myšlenkový odskok se mi stal osudným, neboť jsem se znovu ponořila do rozjímání nad rodinnou historií.

Teta Blažena byla prvorozenou dcerou Aloise a Alžběty Krákorových. Po roce k ní přibyla sestřička Růžena, moje maminka. Děvčatům se ovšem říkalo Bája a Rája, neboť doba si žádala rozkošných zkomolenin, jež nositelkám všedních jmen propůjčovaly auru noblesy. I překypovaly měšťanské salóny Iskami, Lilinkami a Tótěnkami, ač křestní listy hovořily o Františkách, Libuších a Antoníích. Babič-

ka Krákorová si nadto Bájenkou a Rájenkou vynahrazovala poněkud trapné příjmení, kochajíc se vidinou budoucnosti, kdy dobře situovaní mladí muži budou snít o pouhé možnosti spatřit Bájenku a Rájenku, any jdou do piána. Z růžových představ byla surově vytržena v den, kdy dojatým zrakem sledovala svá odcházející poupátka z okna a na rohu ulice spatřila tlupu holobrádků nade vši pochybnost finančně nezajištěných, kterak řvou: „Krákory už jdou!“ A to ještě netušila, že osud k ní byl milosrdný, ušetřiv ji poznání, že ona sama je nezralými ctiteli dcer zvána Starou Krákorou.

Děvčata nosila stejné šaty, dostala stejné vzdělání na obchodní akademii, avšak povah byla rozdílných. Rázná Rája si v době dospívání záhy našla únikové cestičky z přísně střeženého denního programu, aby se věnovala tak nebezpečné a nedoporučované činnosti, jako jsou procházky v postranních zákoutích parku s mladým koncipientem právnické firmy Kousal a syn, s nímž se seznámila na plesu. Bája zatím klinkala na klavír *Vzpomínku na Zbiroh* a vyšívala monogramy na lajntuchy.

I přišel den, kdy služebná odebrala klobouk a plášť doktoru Ottovi Stavinohovi a vpustila ho do salónu, kde si kurážný nebojsa vyžádal ruku slečny Ráji. Potvrdil tak pravdivost přísloví Štěstí přeje odvážným, neboť manželé Krákorovi shledali nápadníka perspektivním a dceřinu ruku mu přiřkli s veškerým příslušenstvím a jedinou podmínkou, že se totiž děvčata vdají zároveň.

Tu však byl kámen úrazu. Provdat Báju byl těžší úkol než přinést tři vlasy děda Vševěda. Marně přiváděl ženich Stavinoha své přátele na odpolední

čaj, zbytečně vodila matka dceru po zábavách. Děvče bylo líbezné, což o to, a zájemců dost. Jenže u Báji přinesla prudérní výchova nežádoucí plody. Temné nápovědi o nechutných důvěrnostech zvaných manželské povinnosti vyvolaly v nevinné duši panický odpor ke všemu tělesnému. A jelikož k žádnému ze ctitelů nezahořela láskou, s níž by šel ruku v ruce přirozený pud, při každé zmínce o sňatku omdlávala jako panna, jež má být obětována drakovi.

V nouzi nejvyšší našel v Bájence zalíbení již nemladý, avšak zazobaný majitel obchodu se střížným zbožím, vdovec Josef Kareš. Dívka, uvedená v omyl jeho otcovským vzezřením, jež podle jejího názoru vylučovalo obávané nepřístojnosti, svolila k zásnubám. Vše bylo na dobré cestě. Leč běda, sexuálně vyhladovělý snoubenec si chtěl patrně vybrat závdavek na manželské slasti a učinil to způsobem, který lze přirovnat ke zteči. Pevnost sice nepadla, ale Bája předvedla rodině první ze svých později proslulých hysterických záchvatů, přísahajíc, že se oběsí na prvním kusu své výbavy, který jí přijde pod ruku, bude-li nucena zřici se svobodného stavu. Bylo po všem.

Za většinu těchto pikantních informací jsem vdělila útržkům náhodně vyslechnutých rozhovorů, jejichž obsahu jsem v mnoha případech porozuměla až o pár let později. Do největšího zmatku mě uvedla úvaha babiččina bratra Vojtěcha, který sestře řekl: „To víš, Bětko, příroda má své vrtochy. V kuchyni je Bája jako čamrda a v ložnici asi jako atrapa.“ Jelikož jsem znala atrapy dortů, které cukrář Nožička vystavoval ve výloze za parného léta,

představovala jsem si pak tetu, jak v noci trůní v ložnici na podnose, politá čokoládovou polevou.

A vskutku, až na tu čokoládu vyhlížela družička Bája na svatebních fotografiích jako šlehačkový zákusek, který měl ovšem léty zkysnout, aniž by jej kdo ochutnal. Rája se vdala a v přiměřeném čase povila dceru.

Tááák, lekla jsem se toho dne už pokolikáté. Dcera byla povita hnedle před čtvrtstoletím a stále ještě to neoznámila zaměstnavatelům. Překotně jsem se vrhla do přiznání své existence.

Narodila jsem se 3. 12. 1935 v Praze. Po dokončení povinné školní docházky jsem navštěvovala gymnázium, později jedenáctiletku, kterou jsem v roce 1954 zakončila maturitou s vyznamenáním. Poté jsem pokračovala ve studiích na Akademii múzických umění, obor herectví. Absolvovala jsem v roce 1958 roli Zuzanky ve Figarově svatbě v divadle Disk a diplomovou práci na téma Metoda herectví podle K. S. Stanislavského.

Přehlédla jsem kriticky poslední řádky a zaplakala nad dívkou, která většinu života prožila mezi kružítky, mapami a vycpanými křečky. Ještě že tu bylo těch pár předškolních let, kdy jsem byla hýčkaným miláčkem rodiny. Když jsem odrostla plenkám, zatoužila moje čínorodá maminka po náročnějších úkolech, než je klepání tébichů a posedávání u pískoviště, neboť její bystrý intelekt se domáhal nových podnětů. Toho využila teta Bája, jež zatím vedla otcí účetnictví, ale vskrytu duše považovala za vrchol štěstí výrobu višňových džemů, příkládání křenových placek a praní zástěrek upatlaným holčičkám. Navrhla sestře, že jí povede domácnost. Rodinná rada po jistém váhání návrh přijala a Bája

s Rájou si vyměnily role. Když si tatínek po čase otevřel vlastní advokátní kancelář, stala se mu maminka neocenitelnou spolupracovnicí.

Pro mne nastaly zlaté časy. Teta ze mne udělala střed svého života přes den a rodiče mi vynahrazovali celodenní nepřítomnost večer. Dědeček mě vodil do cukrárny a babička do rytmiky. Patrně jsem byla pěkný spratek. Hitler se to doslechl a zatrhnul mi nejdřív cukrárnu a posléze i rytmiku, protože paní Rosenbergová, která ji vedla, zmizela ze dne na den. A já šla do školy.

Blahé časy se hned tak nevrátily, protože jen skončila válečná bída bez cukru, másla, masa, ba i cibule, začali jsme si utahovat opasky ve jménu blahobytných zítřků. Vyprávěla nám o nich paní učitelka v hodinách občanské nauky. Báje o budoucnosti se vyznačovaly stejnou mírou reality jako pohádky, v nichž dobrotiví dědoušci odměňují vstřícné chování samoprostíracími stolečky. Ani jsme si netroufali uvěřit, že přijde čas, kdy se nám dostane bez peněz podle našich potřeb trojbarevných mejdlíčků, síťovaných ponožek a fotografií učitele tělocviku.

Na konci jedné hodiny paní učitelka pravila, že ve škole byla ustavena Pionýrská organizace, v jejímž rámci budeme rozvíjet svoje schopnosti v zájmových kroužcích, a už s rukou na klíce se otázala: „Je tu snad někdo, kdo nechce vstoupit do Pionýra?“ Všichni chtěli. Diplomatské odmítnutí jsme ještě nebrali.

Když jsem přinesla novinu domů, rodiče se zasmušili a odešli do tatínkovy pracovny. Za hodinu se vrátili a řekli, ať tedy do Pionýra chodím, jelikož

hlavou zeď neprorazíš, a kdo chce s vlky býti, musí s nimi výti. Že mi jde o celou budoucnost, i když, jak poznamenal tatínek, přísloví o vlčích je z hlediska charakteru scestné. Tak jsem chodila do zájmového kroužku a vyla: *Ptala se Zuzana Kuby, Kuby, jestli má veverka zuby, zuby.*

Později mě podobně pohltil Československý svaz mládeže, pouze s tím rozdílem, že jsem musela vyplnit dotazník, který byl nesmlouvavě přidělen jednomu každému, jako by šlo o formulář ke sčítání lidu. Díky neúprosnému postupu pedagogů jsem ovšem nyní mohla bez váhání napsat:

Na nižším stupni školy jsem byla členkou Pionýrské organizace, později ČSM. Zúčastnila jsem se mnoha brigád, jednak kulturních, ale i zemědělských, například žňové, chmelové a bramborové.

Tím jsem byla se svým vzrušujícím životním příběhem u konce. Ale protože se mi zdálo nedůstojné, aby dramatická umělkyně skončila na rozmoklém bramborovém poli, připsala jsem ještě jednu větu.

1. září 1958 jsem nastoupila jako členka činoherního souboru v divadle Pokrok s měsíčním úvazkem 18 představení a gáží 860 Kčs.

Pak jsem usmolený elaborát přepsala na psacím stroji a odhodlaně se podepsala. *Helena Stavínohová.*
Uf!

TRAMVAJ SE SKŘÍPĚNÍM ZABRZDILA

ve stanici a já se vytrhla z dum právě včas, abych stačila vystoupit. Park na Karlově náměstí neskýtal teď v březnu pohled vzbuzující optimismus. Holé větve stromů a ledovým škráloupem pokryté trávníky navozovaly spíše bezútěšnost. Přesto jsem vykročila směrem k Vltavě téměř bujaře. Jak by ne, když mezi ní a náměstím se v postranní ulici nacházela instituce, která mě pasovala na herečku. Malé, dříve soukromé divadlo uvádělo ponejvíce frašky a kabarety. Během války bylo zavřené. Po únorovém převratu je získala skupina nadšenců odhodlaných povznést kulturní úroveň nejširších mas.

Umělecký šéf Václav Rippl byl poněkud zaskočen zjištěním, že široké masy si žádají především nenáročné veselohry, jež nenutí mozek k vyčerpávající spolupráci. Aby si udržel publikum, vyhověl jeho vkusu, a aby si udržel ideály, prokládal komedie hodnotnými dramaty. Pro tento druh her se v souboru ujal název heverovka, jelikož herci tvrdili, že například při Ibsenovi je při zvedání kulturní úrovně třeba heveru. Nicméně divadlo se zavedlo, časem přilákalo i náročnější diváky a v současné době byl jeho repertoár srovnatelný s ostatními stánky umění.

Jak jsem se k mateřské scéně blížila, vysychalo mi v ústech. Ač jsem za sebou měla první skromný úspěch v roli Hermie ve *Snu noci svatojánské*, přepa-

dala mě tréma, kdykoli jsem měla vystavit své začátečnické nedostatky očím zkušených kolegů, byť třeba jenom na zkoušce. I teď jsem energicky potřásla hlavou, jako bych z ní chtěla vysypat všechno kromě geniálních nápadů, a odhodlaně vzala za kliku divadelních vrat.

„Dobrý den.“

Paní vrátnou jsem pozdravila uctivěji než podruhně hraběnku, ač mi věnovala právě tolik pozornosti jako hraběnka podruhyni. Chodbou podél hlediště jsem přešla do prostoru zvaného zadní jeviště, kde bylo stanoviště inspicienta a rekvizitárna, a odtud lítacími dveřmi k šatnám.

„Hahójl!“ uvítala mě Elinka s pusou plnou tvarohového koláče. Elinka, třeskatá krasavice, vypadala na slibně rozvitých dvaatřicet, třebaže jí bylo o deset let víc. Jako první mi nabídla tykání a poskytla základní informace o soukromí a vzájemných vztazích členů uměleckého souboru. Poslední dobou tyto informace nabývaly charakteru drbů. „Vem si,“ přistrčila mi papír s koláčky.

„Ne, děkuju. A... a dobrý den,“ vykoktala jsem opožděně. Půl roku existence v šatně č. 2 nestačilo, abych se cítila s kolegyněmi jako rovná s rovnými.

„Jsou čerstvý. Pekla jsem je včera,“ zamračila se dotčeně.

„Já vím, vypadají báječně. Jenže já teď nemůžu. Už mám zase trému...“

„Ale jdi, ty drndo. Co potřebuješ na Goldoniho, to máš. Jsi mladá, krásná, pusa ti jede, tak co. Už jsi viděla návrhy? Máš senzační kostým.“

„Jo?“

„No zdali! Modrej jak letní nebe, nahoře bílou

vsadku s nabíráním, prsa skoro venku. Chlapi budou šílet.“

Pookřála jsem. Šílení chlapi jsou pro ženskou zárukou rychlé kariéry.

„Nejdu pozdě?“ vpadla do dveří Lída Víšková. Dvě nadité tašky a jazyk plouhala po zemi. „Já se šíleně zdržela. Měli mandarinky, ale ta fronta! Už jsem byla třetí na řadě, tak jsem to nechtěla vzdát. Stačím si dát kafe?“

„Ale jo, klídek, ještě nás nevolali.“ Elinka si nacpala zbytek koláče do pusy a zmačkaný papír poslala bravurním hodem do koše.

Jenže v tu chvíli se nade dveřmi rozsvítil čtvereček s číslem tři a vzápětí se ozval klidný hlas inspicienta pana Zázvorky: „Připravte se na třetí obraz. Začínáme.“

Přišlo mi Lídy líto. Byla jen o šest let starší než já, ale už zcela zavalena starostmi o rodinu. Hned v prvním angažmá v Českých Budějovicích ji osud vehnal do náruče středoškolského profesora dějepisu, postiženého spalující vášní k ochotnickému divadlu. Zdá se, že Lubomír Stuchl pojímal ochotnický i milovnický umění, nahrazuje řemeslnou dovednost zápalem, protože Lídu obtěžkal hned při prvním aktu. (Jak symbolické!) Dva roky po překotném sňatku přibyla k prvorozené dcerce sestřička, pročež Lída ve své herecké dráze nepokračovala plavným krokem, nýbrž mocnými přískoky, jimiž doháněla ztracený čas. Protože však byla nadaná, inteligentní a zdravě ctižádnostivá, vedla si tak dobře, že si jí záhy povšimli i ředitelé pražských divadel. V září se stala členkou divadla Pokrok zároveň se mnou. Hned jsme si padly do oka i do srdce.

Lídina milá povaha a smysl pro humor dokázaly setřít rozdíl mezi svobodnou začínající adeptkou a vdanou, titulními rolemi ostřílenou herečkou.

Teď si jen komicky vzdychla, skopla lodičky a vklouzla do pohodlných pemsek.

„Vidíte? Vedení vydalo zákaz podávat mi povzbuzující prostředky, jelikož vešlo ve známost, že můj temperament ohrožuje spoluhráče.“

„Jo takhle!“ zahrála náhlé osvětlení Elinka. „Už vím, proč po každé zkoušce luxují jeviště. Vysávají třísky z prken po tvém výkonu.“

Mezi lítačkami jsem se lekla: „A kde je paní Věra?“ Elinka mávla rukou. „Je uvolněná. Kulturní vložka na schůzi Spojených pekáren.“

Lída přidušeně vyprskla: „Čte jim *Pekaře Jana Marhoulu*.“

Ale to už jsem se od obou nezbednic oddělila a v duchu si opakovala první slova. Bez tak jsem už měla být nejmíň patnáct minut převtělená do Lucietty. S prsama skoro venku.

Zkouška na *Náměstíčko* probíhala celkem dobře, byť jsem měla první půlku pocit, že jsem obsazená do Sisyfa. Na scéně bylo strmé schodiště, ze kterého jsem měla v předstíraném pádu sjet jako blesk a začlenit se do hry. Režisér Franta Pejr však stále nebyl spokojen s výkonem Jirky Božka, který hrál majitele přenosné loterie Zorzetta. Každou chvíli zahřimal: „Stop! Jiří! Musíš být vmlouvavější, drzejší! Takhle by ses nevnutil ani starý Piskáčkový. Lotynka je tvoje živobyť. Holky si nevsadí, budeš o hladu. Tak ještě jednou. Heleno, prosím tě.“

Heleno, prosím tě, byl navzdory zdvořilé formě příkaz, abych znovu vyběhla na schodiště a za mi-

nutu se zřítila dolů stále svěží jak orosený květ. Při patnáctém opakování jsem na tom byla se svěžestí stejně jako chryzantéma po třech nedělích na hřbitově. O to víc jsem obdivovala Elu, která v energických otáčkách zametala jeviště dlouhou zkušební sukní, aniž jevila známky únavy. Hrála sice matku dospívající dcery, ale každá dospívající dcera vypadala vedle Elinky jako nezralá švestka vedle slivovice.

Když jsem se jí v pauze o tomto lichotivém názoru zmínila, odfrkla si: „Ale jdi. Vždyť já jen markýruju. Přece se neschvátím při prvních zkouškách.“

„No dobře, ale jak jsi fyzicky ve formě...“

„Pchá! Sukně je ve formě. Prostě se otočíš, hodíš zadkem, sukně zavíří a dře se za tebe. Taky se to naučíš.“

„Jenomže když padesátkrát...“

„Hela chce říct,“ vmísila se do hovoru Lída, „že když budeš dvě hodiny rajtovat na koni a mlátit ho bičem, ušetříš si nohy, ale bude tě bolet ruka.“

„Proč by mě měla z házení pozadím bolet ruka?“ podivila se Elinka, jejíž mysl v čilosti poněkud zůstávala za tělem.

„Tak copak, děvčata, řešíte?“ přistoupil k nám znenadání Franta v blahé naději, že pokračujeme v práci na zkoušeném výstupu. Zajisté by byl nemile dotčen, kdyby tušil, že Ela rozdává rady, kterak předstírat plné pracovní nasazení. Franta byl právě tak začínajícím režisérem jako já začínající herečkou, ale už si osvojil charakteristickou vlastnost příslušníků režijní elity žádat od herců tělo i duši a propouštět je z fiktivního světa inscenace do reálného života vymačkané jak citrón. Přišel do divadla

zároveň se mnou, Tomášem Jírů zvaným Toman, Jirkou Božkem a Lídou. Kromě této jsme byli všichni spolužáci a ředitel Ripl nás angažoval v zájmu omlazení souboru. Možná doufal i v perspektivní zvýšení uměleckých kvalit, protože kdyby mu šlo jen o omlazení, mohl přibrat pár batolat.

„Tak o čem jste se dohadovaly?“ dotíral Franta nemilosrdně.

„Víte, Františku, my myslíme,“ opáčila pohotově Lída, „že bychom ty hádky měly začínat pozvolna, aby bylo co gradovat.“

„To se mýlíte, Liduško.“ Franta semkl svá malá ústečka do přísné čárky. Jsa vzrůstu nevysokého, vypadal při tom jako trpaslík, kterému se napříč tváří plazí nespokojená žížala.

„Tam musí nastat zkratové jednání. Nezapomeňte, že jste v Itálii. Jakmile se někdo dotkne vaší cti, ať už...“

Pauza je v háji, vzdychla jsem v duchu. Teď bude režírovat patnáct minut v klubu a další dvě hodiny na bíně. Celkem jsem ho chápala. Byla to jeho první režie, chtěl, a konečně i musel, ukázat, co umí, a přitom určitě trpěl komplexem holobrádka, který má duši v kleštích, když dává pokyny ostříleným hercům a herečkám. Zvolil proto uctivý, leč nesmlouvavý přístup, jež čas od času podpořila svou přítomností žížalička.

Dopadlo to, jak jsem čekala. Než skončil přednášku o italském temperamentu, pozval nás pan Zázvorka na jeviště.

„Tak si to vezmeme ještě jednou. Heleno!“ Zahájila jsem výstup na Mount Everest.

Ale zkouška byla plodná. Při dalším opakování

jsme přišli na pár špílců, kterým se zasmál i pan Zázvorka v portále. Snad to půjde, tetelila jsem se ustaraně a těšila se, jak se odpoledne budu učit text a nořit do hlubin psýchy své ohnivě Lucietty, byť tato nebyla právě myslitelka.

O půl druhé jsme se rozprchli jako hejno vrabců. Elinka se šla osprchovat, poněvadž jí doma netekla voda, a Lída pádila ke svým ptáčatům, o něž pečovala ovdovělá maminka. Ta byla sice obětavá, ale skutečnost, že nebyla zakoupena na trhu s otroky, občas vyplula na povrch.

Když jsem vycházela z divadla, minula jsem se s panem Appeltem. Erik Appelt byl sloupem divadla Pokrok, a dlužno říct, sloupem nejen účelným, nýbrž i okrasným. Uhrančivý černovlasý herec měl za sebou řadu úspěchů na jevišti, ve filmu i v dámských ložnicích.

„Je to svůdník, bacha na něj!“ řekla mi Elinka nedávno. „Každou zblbne, vykasá jí sukně a jde o dům dál. Ale na prknech umí, pacholek.“

Když jsem se teď za ním ohlédla a viděla, s jakou elegancí vchází do dveří, neubráníla jsem se všetečné myšlence, jak vzrušující musí být kasání sukní s tímto satyrem. Hned jsem se však pokárala a přenesla zájem na kuře s nádivkou, které mi teta Bája slíbila k obědu. Můj mlsný jazýček se třepetal celou cestu tramvají.

ODEMKLA JSEM MÍRNĚ VRZAJÍCÍ BRANKU

a div ne s nosem u země se dala vést vůní, která se linula z pootevřeného okna. V předsíni jsem vklouzla do trepek, strhla kabát a hnala se do koupelny. Ruce jsem měla ještě namydlené, když ve dveřích stanula teta: „Kde jsi, prosím tě? Za chvíli budou tři. Já už jsem jak na trní!“

Tetinu trní nebylo třeba věnovat pozornost, neboť na něm strávila většinu života. Ostny temných předtuch ji bodaly před každou událostí, která vybočovala z pevného řádu. Příchod listonoše v neobvyklou hodinu dokázal tetě zastavit srdce na tři minuty.

Vlepila jsem jí pusou na tvář: „Kde jsem? Tady, teti. A v patách mi jde podvýživa. Sem s opeřenem, který obětoval život na oltář mých šťastných zítřků!“

„Mluvíš jako blázen,“ hudovala teta, ale už mi nakládala štědrú porci kuřete na talíř. „Kde se couráš? Zkoušku máte do půl druhé.“

„Jéžiš, teti,“ mumlala jsem s plnou pusou nádivky. „Šla jsem se na Pavláku kouknout na boty.“

„Jen aby!“ řekla teta pochybovačně a tvářila se jako prokurátor přesvědčený o chatrnosti viníkova alibi. Radši jsem mlčela, poněvadž jsem se už dávno vzdala pokusů proniknout do zákrutů jejích spletitých úvah. Snad mě podezřívala, že jsem na zadní plošině tramvaje podlehla konduktérovu chtíči a přejela až na konečnou.

Převalovala jsem v puse chutná sousta a pozorovala tetu, jak krájí jablka na sobotní závin. Byla to pořád hezká žena, a kdyby své krásné vlasy bez jedině šedé nitky česala mladistvěji, mohl se za ní ohlédnout ne jeden muž. Už dávno nebyla výhradně paní domu, pečující o hladký chod domácnosti. Po převratu musela nastoupit do zaměstnání, což učinila poměrně ochotně, protože pouhé pomyšlení na cejch příživnic by jí zastavilo srdce navždy. Vysvědčení o nevalném zdraví, vystavené rodinným přítelem, jí pomohlo získat místo prodavačky textilního zboží na poloviční úvazek. Tak učinila občanské povinnosti zadost a mohla pokračovat v láskyplné terorizaci naší rodiny.

Chudák teta Bája. Neúměrně pracovitá, ochotná posloužit ve dne v noci, mohla sklízet jen lásku a úctu, nebýt zapeklité okolnosti, že za svou oddanost požadovala neúměrnou daň. Stejně jako ďábel, který poskytne své služby výměnou za duši, toužila teta zmocnit se svých svěřenců se vším všudy. Chtěla znát jejich plány, touhy, pohnutky a názory, a dovedla je vymáhat s neústupností exekutora. Nejvíc jsem trpěla já. Na tatínka si teta netroufala, i loudila z něj informace průhlednými oklikami. Maminka se sestře svěřovala celkem ochotně, zato do mne se teta dobývala jako kasař do trezoru. Nechtěla pochopit, že jsem dospěla a že moje soukromí je nedotknutelné. Zaštiťovala se větou: „Jsem přece tvoje teta!“, jako by ji tento příbuzenský vztah opravňoval i ke zjišťování počtu mých červených krvinek.

Bouřila jsem se proti takovému psychickému znásilňování od čtrnácti let. Marně. Nepomohla ani

domluva rodičů. Tak jsem se občas mstila malými zlomyšlnostmi, jako je zatajování novinek nebo úmyslné uvádění v omyl. Pak jsem z toho měla výčitky svědomí a zahrnovala jsem svoji oběť laskavostmi. Tak to šlo už léta. Teta pro nás byla požehnaním i křížem.

Teď jsem v rozporu s Guthem-Jarkovským rozpatkala v lahodné šťávě poslední brambor, odměnila kuchařku ódou na ambrózii a odebrala se vstříc povinností. Text jsem už skoro uměla, jenže nešlo jen o něj. Většina lidí si myslí, že hlavní náplní hercovy práce je nadupat do sebe celé stránky slov. Ale co to ostatní? Zdaleka nejde jen o to, co postava říká, ale proč to říká, z čehož se odvíjí způsob, jak to říká. A co horšího, někdy říká něco úplně jiného, než co si myslí. Manželé si třeba vymění banální věty: „Co bude k večeři?“ – „Kolínko s křenem.“ Tazatel však pomocí studeného agresivního tónu vlastně označuje: „Už tě nemiluji, nechci s tebou žít,“ zatímco ona pokornou odpovědí signalizuje: „Já tě mám stále ráda! Hleď, jak ti podstrojuji. Neodcházej!“ Tohle rozkrývání textu je náramně dobrodružné a fascinující.

Jednou jsme se o tom bavily s Lídou. Jaký podíl na výkladu psaného slova má režisér, jaký herec, ale skončilo to šaškárnou. Lída se mi vrhla k nohám, vzedmula chřípí a zaníceně sténala: „Kolínko s křenem! Kolíínko!“ Pan Zázvorka, který míjel otevřené dveře šatny, ustrnul a usoudil, že se Lída vdala omylem.

Když jsem, aspoň pro tu chvíli, uspokojivě odhalila záměry a cíle Lucietty, udělala jsem si uprostřed pokoje místo a zkoušela si roli v prostoru. Zakládá-

la jsem ruce v bok, mávala pěstí, uskakovala před imaginárním partnerem a smála se mu do očí. Šlo mi to moc pěkně. Bez publika mi to jde pěkně vždycky. Najednou jsem však zjistila, že jednoho diváka mám. Ve dveřích stál tatínek a tiše mě pozoroval. Zkameněla jsem v pitvorné grimase s vypláznutým jazykem. Tatínek vzdychl a řekl: „Takový peníze ty studia stály! Takový peníze!“

Skočila jsem mu do náruče. „Taťuldo! Jen počkej, až mě objeví Fellini! Budem se topit v penězích.“

„Já bych radši topil s nima. Mám v kanceláři jako v morně. Opravují kotel. Ted! V březnu.“

„Pojďte se ohřát do kuchyně. Tam je teplo,“ vstoupila do pokoje maminka provázená vůní česneku.

Tatínek rozpřáhl ruce: „Požehnána budiž Vesta, strážkyně domácího krbu!“ Objal nás kolem ramen a střídavě hubičkoval. Něžný výjev přerušila teta větou: „Večeře je na stole!“ s čitelným podtextem: Jaké nechutné citové orgie.

Večeře nebyla příliš hodná toho názvu, protože byly topinky a čaj s citrónem. Ale její průběh se vyvinul více než příznivě. Maminka, chroustajíc zamyšleně opečený krajíček, najednou řekla: „Otíku, Helenka bude potřebovat nové šaty.“

Tatínkovi ustrnula ruka v prostoru: „Nové šaty? Vždyť měla nové před Vánoce!“

„To bylo v listopadu. Premiéru bude mít v dubnu, tak musí mít něco jarnějšího.“

„Tak jarnějšího? A v červnu letnějšího a v září podzimnějšího... Ženský, copak krađu? Mně koupila maminka šaty a musely mi vydržet tři roky. A křičovala se, že...“